

ДРЖАВНА ТАЈНА – ЕВОЛУЦИЈА ПРАВНОГ УРЕЂЕЊА ЗАШТИТЕ ТАЈНОСТИ ПОДАТАКА

Ненад Н. Ковачевић¹

Достављен: 10.07.2024.

Језик рада: Српски

Кориговано: 25.08. и 15.09.2024.

Тип рада: прегледни рад

Прихваћен: 24.09.2024.

DOI број: 10.5937/vojdela2404019K

Од најранијег периода владари су одређене војне, дипломатске и обавештајне податке тајили, како од других држава тако и од својих грађана, ради заштите виталних интереса државе. Са развојем демократског друштва јављају се стандарди транспарентности по свим питањима функционисања државе, што је допринело забринутости (али и заинтересованости) јавности за оправданост тајности података, али и за могућност њихове злоупотребе. Стога је препозната потреба да се државна тајна третира адекватно времену у коме живимо и да се у актуелном правном систему уреди тако да, у односу на друге тајне, буде у функцији заштите националних интереса, водећи притом рачуна да се науштрб наведеног не угрозе достигнута права и слободе савременог друштва.

Овим истраживањем обухваћени су прописи којима је регулисана заштита државне тајне на простору Србије, са фокусом на заштиту тајних података који се односе на оружане снаге земље, у периоду од 1929. године до данас. Циљ истраживања јесте сагледавање развоја правног уређења ове области, посебно његова заснованост на савременим стандардима по узору на друге земље. За потребе истраживања коришћене су правно-догматска метода, компаративна метода, метода секундарне анализе и метода анализе садржаја. Сходно резултатима истраживања, закључује се да је заштита државне тајне на простору Србије уређивана по узору на друге савремене државе.

Кључне речи: *државна тајна, заштита тајности, прописи, кривичноправна заштита, безбедносна заштита.*

¹ Министарство одбране, Секретаријат, Београд, Република Србија, Е-mail: nenad.kovacevic7@yahoo.com, <https://orcid.org/0009-0002-1003-2498>.

Увод

Организације, људи, као и милијарде уређаја повезаних на информационе системе свакодневно генеришу, обрађују и користе податке у различите сврхе. Обим генерисања тих података у 2021. години износио је 2,5 квинтилиона бајтова на дневном нивоу (Johnstone, 2023). Један мањи део од наведених података, иако се и даље ради о знатној количини, завређује нарочиту пажњу јер се, поред осталог, односе на податке од интереса за државу, попут података који се односе на територијални интегритет и сувереност, заштиту уставног поретка, људских и мањинских права и слобода, националну и јавну безбедност, одбрану, унутрашње и спољне послове и сл.

Општеприхваћени термин за ову врсту података је државна тајна, јер су то подаци од интереса за државу. Комплексност ове области допринела је чињеници да још увек није постигнут консензус о универзалној дефиницији овог појма. Посебност ових података у односу на друге податке огледа се у њиховом значају у контексту националне безбедности.

Поред наведеног, за разумевање ове проблематике потребно је имати у виду прихваћене међународе стандарде који се односе на владавину права и поштовање људских права дефинисаних Универзалном декларацијом о људским правима из 1948. године и Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода из 1950. године, као и развој правосуђа које се усклађује са потребама државе и друштва ради обезбеђења владавине права и повећања правне сигурности. Људи у савременим демократским друштвима, свесни својих права и слобода, све више инсистирају на транспарентности рада владе и захтевају да буду информисани о свим сегментима њеног рада, па и оних који подразумевају приступ поменутих подацима. Имајући то у виду, може се закључити колики је значај и комплексност правног уређења ове области, на основу којег би требало успоставити равнотежу између основних права и слобода и националне безбедности.

У ту сврху извршена је компаративна анализа главног и споредног законодавства којима је уређиван кривичноправни и безбедносни аспект заштите тајности података на простору Србије ради сагледавања развоја ових прописа и њихове усаглашености у односу на друге савремене земље.

Државна тајна

Џорџ Зимел (Georg Simmel) тврди да је способност чувања тајности једно од највећих достигнућа човечанства, јер је та способност важан и неизоставни део људске индивидуализације и закључује да је способност чувања тајности друштвено-историјски производ (Simmel, 1950: 330).

Настанком људског друштва јављају се прве тајне и потреба за скривањем најзначајнијих података од спољних и унутрашњих непријатеља.

Први дискурси о тајности података јављају се у античком добу (Foucault, 2012: 11) који су се кроз историју мењали. Притом, свест о неопходности креирања

и заштите тајни, у њиховим разноврсним и променљивим манифестацијама, од античког периода до периода настанка савременог друштва, остала је непромењива (Dewerpe, 1994: 11).

Сагледавајући историју тајности података, закључује се да предмет тајне може бити прошла, садашња или будућа чињеница, као и да је постојало више врста тајни које су настајале као последица друштвено-историјских процеса.

У најранијем периоду људског друштва тајна је била култне и религиозне природе, а са развојем друштва и јављањем потребе за међусобном интеракцијом настају и друге врсте тајни, попут војних и дипломатских.

Тајне које су биле од виталног интереса за државу класификоване су као државне тајне, а њихово појмовно одређење мењало се од периода до периода. У том контексту, Александар Бодрожих тврди да је право на тајну од великог значаја за безбедност појединца, колектива и посебно државе, јер су се тајни подаци углавном односили на оне податке који су били од пресудног значаја за функционирање савремене државе (Бодрожих, 2019: 228).

Термин „државна тајна” први пут је забележен у Тацитовим Аналима, око 116. године нове ере, са циљем да пренесе жељу за ускраћивањем знања, као и одбијање комуникације ради постизања стабилности и очувања моћи (Horn, 2011: 7-8).

Од појаве државне тајне до настанка савремених држава ова врста тајне примала је све комплекснији облик. Више аутора је покушало да изврши класификацију актуелних података који се одређују државном тајном, али закључак већине јесте да тај посао још увек није завршен и да је потребно, у смислу теорије, историје, филозофије, социологије и политике, још много радити на овој проблематици како би се разјасниле све појединачне категорије. Тако Стивен Афтегуд (Steven Aftergood) сматра да се ове тајне могу сврстати у неколико категорија: истинска тајна у контексту националне безбедности, политичка тајна и бирократска тајна (Aftergood, 1999: 20-21).

Историјат законодавства којим је уређивана заштита тајности података

Алан Дувер (*Alain Dewerpe*) један је од првих аутора који је сагледавао улогу прописа у вези са проблематиком заштите тајности података. Он сматра да она није била регулисана у правном саобраћају све до друге половине XIX века и закључује да је примарно била регулисана у оквиру међународног правног оквира, а потом и у националним законодавствима (Dewerpe, 1994: 36-37).

Потреба за регулисањем заштите тајности државне тајне у правном систему била је првенствено у функцији заштите националне безбедности, а у скорије време и ради заштите људских права и слобода у контексту општеприхваћених демократских стандарда.

Заштиту тајности података у правном систему потребно је посматрати са кривичноправног и безбедносног аспекта.

Кривичноправни аспект заштите тајности података

Кривичноправна заштита тајности података у европском законодавству почиње да се уређује крајем 19. века. Неки од првих прописа којима је регулисана ова област били су француски Закон против шпијунаже из 1886. године и британски Закон о службеним тајнама из 1889. године. Сличне прописе убрзо затим донеле су и Италија 1889. године (Codice Zanardelli del 1889), Русија 1892. године (Закон од 20 априла 1892 г.) и Немачка 1893. и 1914. године (Gesetz gegen den Verrat militärischer Geheimnisse vom 3. Juni 1893 и Gesetz gegen den Verrat militärischer Geheimnisse vom 3 Juni 1914).

Анализирајући српско законодавство и његову усклађеност са законодавствима других европских земаља у овој области, закључује се да уређење кривичноправне заштите тајности података мало касни у односу на поменуте земље; оно се у националном правном саобраћају јавља почетком 20. века по узору на законодавства других земаља.

Генерално, развој инкриминација које се односе на заштиту тајности података у српској историји, у смислу прописивања кривичног дела, може се посматрати кроз следеће прописе: Кривични законик Краљевине СХС из 1929. године, Кривични законик ФНРЈ из 1951. године, Кривични закон СФРЈ из 1976. године, Кривични законик из 2005. године и Закон о тајности података из 2010. године.

Пре анализе ових прописа потребно је указати и на случајеве појединих држава које су у прописима појмовно одређивале и регулисале казнене одредбе за војно кривично дело, што је било и предмет теоријских истраживања (Лукић, 1962). У том контексту треба имати у виду да „кривична дела против оружаних снага представљају једно од најстаријих поља примене и развоја кривичног права” (Тишма, 2011: 165).

Такође, војска представља посебну државну институцију и има веома значајну друштвену улогу, попут одбране друштва од спољне опасности и одбране стабилности актуелног друштвеног система, што се, поред осталог, остварује и применом одредби кривичног права (Лазаревић, 1995: 117).

По узору на моделе појединих европских земаља, кривичноправна заштита оружаних снага на простору Србије била је до 1951. године регулисана посебним војним прописима у којима се одговорност војних лица за кривична дела заснивала на другачијим принципима у односу на остале грађане (Петровски, 2019). Доношењем Кривичног законика (у даљем тексту: КЗ) 1951. године ова заштита регулисана је на исти начин и под истим условима као и за остале друштвене вредности, а кривична дела против оружаних снага прописана су у општем кривичном закону.

У КЗ-у Краљевине СХС, донетом 1929. године, први пут су дефинисане врсте тајни и прописане су казне за кривична дела у вези са заштитом тајности података.

У периоду пре доношења овог закона, у правном саобраћају Краљевине СХС и Краљевине Југославије кривичноправна заштита података обухватала је тајне

које су биле од виталног значаја за државу. Оне су се односиле, углавном, на област трговине, јер је трговина у то време представљала веома битну ставку у буџету Србије. Остваривање утицаја државе у овој области омогућено је доношењем више прописа у којима су дефинисана важнија кривична дела, попут оних против државе и правног поретка, војних кривичних дела, кривичних дела државних службеника (чиновника), имовинских кривичних дела и кривичних дела у области трговине и царина (Пихлер, 1974: 163).

У КЗ-у из 1929. године тајна није била појмовно одређена, али сагледавањем одредби законика којима је регулисана ова област, тајна се недвосмислено односила на чињеницу познату једном лицу или одређеном броју лица, чије би саопштавање било противно вољи онога кога се та чињеница тиче (Лазивић, 1934:205). У складу са овим законом прописана су кривична дела која су се односила на четири врсте тајни – државну тајну (§102), приватну тајну (§251), службену тајну (§401) и фабричку/трговачку тајну (§368) (Закон о изменама и допунама КЗ Краљевине Југославије, 1931).

Поред поменутих тајни, Војним кривичним закоником из 1930. године (Гојковић, 2000), израђеним по узору на немачки који је у то време важио за један од бољих закона (Петровић, 2020: 31), у параграфу 42 (§42) регулисана су кривична дела у вези са војном тајном (Војни КЗ, 1930). Овим закоником извршена је и нова кодификација војног кривичног права у оружаним снагама тако што је термин „казнено право“ замењен изразом „кривично право“ (Тишма, 2011: 167).

Престанком постојања Краљевине Југославије у Априлском рату 1941, њено војнокривично законодавство се није више примењивало. За време Народноослободилачког рата ова област је уређивана прописима као што је Уредба о казнама, коју је 1941. године донела команда Посавског одреда НОП-а. Кривична дела, сходно Уредби, представљала су најшири регистар деликата (Трго, 1949: 161-162), а једно од дела односило се и на намерно или ненамерно издавање партизанских тајни (чл. 2 т. 12).

По завршетку рата, Федеративна Народна Република Југославија донела је Закон о неважности правних прописа донетих пре 6. априла 1941. године на основу којег су поменути прописи стављени ван снаге. Законско инкриминисање војних деликата у том периоду регулисано је Законом о војним кривичним делима којим су регулисана кривична дела повреде војне тајне: „Објављивање војне тајне“ (чл. 36), „Противзаконито дописивање за време рата“ (чл. 37) и „Војна шпијунажа“ (чл. 38) (Закон о војним кривичним делима, 1948).

Кривичним закоником из 1951. године кривичноправна заштита тајности података суштински се није разликовала у односу на КЗ из 1929. године. У функцији заштите тајности података, овим КЗ-ом била су прописана кривична дела у вези са шпијунажом (чл. 105), повредом тајности писама или других пошиљки (чл. 156), неовлашћеним откривањем тајне (чл. 157), издавањем економске тајне (чл. 218), одавањем службене тајне (чл. 320) и одавањем војне тајне (чл. 348).

Доношењем Устава СФРЈ 1974. године промењен је правни поредак Југославије. Од 1976. године кривичноправна заштита тајности података била је усклађивана са другим прописима који су уређивали ову област. У КЗ СФРЈ, донетом 1976. године, била су, поред осталог, прописана кривична дела у вези

са одавањем тајни неовлашћеном лицу: „Шпијунажа” (члан 128), „Одавање државне тајне” (члан 129), „Одавање службене тајне” (члан 183), „Одавање војне тајне” (члан 224) и „Неовлашћени улазак у војне објекте и прављење скица или цртежа војних објеката и борбених средстава” (члан 225) (КЗ СФРЈ, 1976). Кривични закон из 1976. године мењан је више пута и био је на снази до доношења КЗ 2005. године.

Стављањем ван снаге Устава Савезне Републике Југославије, Република Србија је, 2003. године, променила назив КЗ СРЈ у Основни кривични закон (ОКЗ). Иако је планирано да се реформа кривичног законодавства реализује непосредно по оснивању СРЈ, нови кривични законик усвојен је 2005. године када је Република Србија преузела надлежности за целокупно кривично законодавство. Овим КЗ-ом нису се мењале одредбе из претходног закона које су се односиле на заштиту тајности података којима су регулисана казнена дела. У периоду од доношења закона до данашњих дана овај закон имао је неколико измена. Најзначајније измене, у делу који се односи на казнена дела у вези са одавањем тајни, унете су 2009. године, када су Законом о изменама и допунама КЗ-а поопштрене минималне казне за кривична дела „Одавање државне тајне” (чл. 168) и „Одавање војне тајне” (чл. 183) са три на шест месеци затвора (КЗ РС, 2009). Остале измене закона, у делу који се односи на заштиту тајности података, нису се суштински мењале у односу кривични закон из 1976. године.

Законодавством Републике Србије предметна кривична дела нису у потпуности усклађена са законодавством савремених земаља, али „актуелни правни систем Републике Србије пружа реалне основе за откривање и доказивање наведених кривичних дела и ствара могућност додатног успостављања ефикасних криминалистичких и правних института и метода у правним прописима” (Тепавец & Бјеговић, 2019: 88).

Безбедносни аспект заштите тајности података

Први национални прописи којима је била уређена заштита тајности података са безбедносног аспекта заснивали су се на концепту општенародне одбране и друштвене самозаштите, који се примењивао у тадашњој СФРЈ (Матић, 2014: 16). Законом о народној одбрани из 1969. године и прописима донетим на основу овог закона први пут је уређена заштита тајности података са безбедносног аспекта на просторима Србије. У периоду пре доношења овог закона заштита тајности података заснивала се на тзв. ресорном моделу (Матић, 2014: 17).

Законом о народној одбрани (у даљем тексту: ЗНО) први пут је регулисана тајност података, у смислу „да су грађани, радне и друге организације и државни органи дужни чувати као тајну обавештења и податке који су од интереса за народну одбрану и који су као тајни одређени овим законом, другим законима и прописима донетим на основу закона” (чл. 149), (ЗНО, 1969).

У складу са наведеним законом „тајни подаци народне одбране” односили су се на „документа, материјална средства, објекте, мере, као и друге чињенице које су проглашене тајним од стране надлежних органа” (чл. 150), (ЗНО, 1969).

Овим законом било је регулисано да државни секретар за народну одбрану дефинише критеријуме за утврђивање података од значаја за оружане снаге који се морају чувати као војна тајна, као и начин њихове заштите, док је Савезно извршно веће било надлежно да дефинише критеријуме за одређивање података значајних за народну одбрану из делокруга државних органа и радних и других организација, који се морају чувати као државна или службена тајна, као и обавезне мере за њихову заштиту. Сходно томе, радне и друге организације и државни органи били су у обавези да у својим општим актима одреде тајне податке, дефинишу врсте података од интереса за народну одбрану, из њиховог делокруга, и одреде адекватне мере и поступке за њихову заштиту (чл. 151), (ЗНО, 1969).

Овим законом по први пут је регулисана и заштита тајности података применом мера криптографске заштите приликом преноса тајних података техничким средствима везе (чл. 152), (ЗНО, 1969).

Уредбом о критеријумима за утврђивање тајних података народне одбране и о мерама заштите таквих података из 1969. године, донетом на основу ЗНО из 1969. године, ближе је уређена тајност података. Уредбом су, поред осталог, дефинисане врсте тајних података, који су, сходно критеријумима за утврђивање тајних података народне одбране, одређивани државном, војном или службеном тајном.

Тајност података који су се одређивали војном тајном била је ближе уређена Правилником о критеријумима за утврђивање података који представљају војну тајну, као и о начину њихове заштите из 1970. године, донетим на основу поменутог ЗНО. У складу са наведеним правилником било је прописано да се подацима значајним за оружане снаге, који су се морали чувати као војна тајна, сматрали „подаци који су се односили на делатност јединица и установа Југословенске народне армије и јединица и служби територијалне одбране, а за које се проценом утврди да би њихово одавање непозваним лицима могло нанети штету оружаним снагама” (чл. 2).

Наведеним правилником дефинисани су и степени тајности војних тајних података: строго поверљиво, поверљиво и интерно.

Доношењем новог ЗНО, који је био на снази од 1974. године, није било значајнијих промена у регулисању тајности података у односу на претходни закон. Овим законом измењено је појмовно одређење тајног податка у односу на претходни закон (чл. 196).

У складу са ЗНО из 1974. године, 1975. године донета је Уредба о критеријумима за утврђивање тајних података и о мерама заштите таквих података којом је први пут уређена пословна тајна (чл. 10).

Новим Правилником о критеријумима за утврђивање података значајних за оружане снаге, који се морају чувати као државна или војна тајна, и о начину њихове заштите из 1975. године, донетим сходно ЗНО из 1974. године, били су прописани критеријуми за утврђивање података значајних за оружане снаге, који се морају чувати као државна или војна тајна, као и начин њихове заштите. Овим правилником појмовно одређење државне и војне тајне разликује се у односу на претходне прописе (чл. 15). Државном тајном одређивани су подаци о оружаним

снагама и подаци о плановима и припремама оружаних снага за одбрану за које би се проценом утврдило да би њиховим откривањем могле наступити штетне последице за одбрану и безбедност земље (чл. 17). Војном тајном сматрани су подаци о оружаним снагама, о плановима и припремама оружаних снага, о средствима наоружања и војној опреми, о војним објектима и постројењима и сви остали подаци који се односе на делатност оружаних снага, а за које би се проценом утврдило да би њихово откривање могло изазвати штетне последице за оружане снаге и њихове припреме за одбрану земље (чл. 18).

У Закону о општенародној одбрани из 1982. године није било значајнијих промена у регулисању тајности података у односу на претходне законе. И овим законом било је промењено појмовно одређење тајног податка (чл. 175).

Законом о одбрани из 1993. године тајност података била је регулисана на начин како је то било и у претходним прописима, са мањим изменама. Неке од измена односе се на појмовно одређење тајног податка (чл. 67) и надлежности за прописивање критеријума за одређивање тајних података сходно новом државном уређењу.

У складу са овим законом, 1994. године донета је нова Уредба о критеријумима за утврђивање података значајних за одбрану земље који се морају чувати као државна или службена тајна и о утврђивању задатака и послова од посебног значаја за одбрану земље које треба штитити применом посебних мера безбедности. Овом уредбом нису се значајније мењале одредбе претходне уредбе, у делу који се односи на регулисање заштите тајности података народне одбране.

Нови Правилник из 2001. године о критеријумима за утврђивање података о Војсци Југославије, који представљају војну тајну, степен војне тајне и мере заштите за њихову заштиту, донет је на основу Закона о одбрани из 1994. године. Њиме су били прописани критеријуми за утврђивање података значајних за ВЈ који представљају војну тајну, као и начин њихове заштите у командама, установама и јединицама Војске.

У овом правилнику појмовно одређење војне тајне разликује се у односу на претходни пропис, у смислу да војну тајну „представљају подаци о Војсци, о плановима и припремама Војске, о средствима наоружања и војној опреми, о војним објектима и постројењима и сви остали подаци који се односе на делатност Војске за које се проценом утврди да би њихово откривање могло изазвати штетне последице за Војску и њене припреме за одбрану земље” (чл. 12).

Ступањем новог Закона о одбрани, који је био на снази од 2007. године, опет се мења појмовно одређење тајног податка (чл. 102).

Сходно наведеном, закључује се да је у периоду од 1969. до 2010. године ова област уређивана у више прописа, у делу који се односи на одређивање тајности података, начин поступања са тајним подацима, као и на опште и посебне мере заштите тајних података. Поред Закона о одбрани, ова област била је регулисана и законом којим је био регулисан рад служби безбедности, законом којим су регулисане активности Министарства спољних послова, Законом о полицији, као и основним законом у области унутрашњих послова (Лазиф, 2017, стр. 208). Ова област је, поред поменутих закона, била ближе уређивана и бројним подзаконским актима – уредбама, правилницима, упутствима и др. који, углавном,

нису били међусобно усклађени, због чега је тешко закључити на којим правним принципима се заснивала тајност података у том периоду (Поповић, 2009: 4-5).

Све већа забринутост државе за националну безбедност, у делу који се односи на заштиту тајности података, допринела је да правна заштита тајности података добија све већи значај ради остварења њеног утицаја на приступ информацијама генерално. Стратешки концепт на основу којег је успостављена заштита тајности података у Републици Србији заснива се на Стратегији националне безбедности Републике Србије, Стратегији одбране Републике Србије и Стратегији развоја информационог друштва и информационе безбедности у Републици Србији.

У периоду од 2004. до 2010. године правни оквир којим је уређивана тајност података у Србији претрпео је одређене реформе, сходно актуелним стандардима међународног права који се превасходно односе на основне принципе савременог демократског друштва.

Доношењем Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја 2004. године, Закона о заштити података о личности 2008. године и Закона о тајности података, најзначајнијих системских прописа којима је регулисана заштита тајности података, остварено је усаглашавање националног правног оквира са правним оквиром Европске уније у овој области. Споразуми које је Република Србија закључила са шеснаест међународних субјеката (Канцеларија Савета, 2024), у вези са разменом и узајамном заштитом тајних података, иду у прилог тврдњи о усаглашености поменутог правног оквира. Овај правни оквир употребљен је 2016. године доношењем Закона о информационој безбедности.

Закон о тајности података на снази је од 2010. године. Њиме је регулисан јединствен систем одређивања и заштите тајности података који су од интереса за националну и јавну безбедност, одбрану, унутрашње и спољне послове Републике Србије, заштиту страних тајних података, приступ тајним подацима и престанак њихове тајности, надлежност органа и надзор над спровођењем овог закона, одговорност за неизвршавање обавеза из овог закона, као и друга питања од значаја за заштиту тајности података.

Законом о тајности прописано је да се „тајним податком може одредити податак који је од интереса за Републику Србију чијим би откривањем неовлашћеном лицу настала штета, ако је потреба заштите интереса Републике Србије претежнија од интереса за слободан приступ информацијама од јавног значаја“ (чл. 8).

Овим законом укинуте су врсте тајних података „службена тајна“ и „војна тајна“.

Значај и процена тајних података, као и штетне последице које би могле наступити њиховим откривањем, и даље су били основ за утврђивање једног од четири степена тајности: „државна тајна“, „строго поверљиво“, „поверљиво“ и „интерно“ (чл. 2).

На основу Закона о тајности података донето је више прописа којима је ближе уређена ова област, а односе се на: поступак одређивања степена тајности, посебне мере заштите тајних података, надзор и унутрашњу контролу, евиденције, поступак означавања тајности и друга питања од значаја за заштиту тајности података. То су: Уредба о обрасцима безбедносних упитника, Уредба о садржини,

облику и начину достављања сертификата за приступ тајним подацима, Уредба о садржини, облику и начину вођења евиденција за приступ тајним подацима, Уредба о начину и поступку означавања тајности података, односно докумената, Уредба о посебним мерама надзора над поступањем са тајним подацима, Уредба о ближим критеријумима за одређивање степена тајности „државна тајна” и „строго поверљиво”, Уредба о ближим критеријумима за одређивање степена тајности „поверљиво” и „интерно” у Министарству одбране, Уредба о ближим критеријумима за одређивање степена тајности „поверљиво” и „интерно” у органима јавне власти, Уредба о посебним мерама физичко-техничке заштите тајних података, Уредба о посебним мерама заштите тајних података у информационо-телекомуникационим системима, Уредба о посебним мерама заштите тајних података које се односе на утврђивање испуњености организационих и техничких услова по основу уговорног односа.

Законом о тајности података прописана су и кривична дела у вези са неовлашћеним откривањем тајних података непозваном лицу (чл. 98), која нису усаглашена са одговарајућим одредбама Кривичног законика (чл. 316, чл. 369 и чл. 415), што представља проблем у правно-догматском и практичном смислу (Ковачевић & Милошевић, 2022: 99).

Закључак

Први прописи на простору Србије којима је регулисана заштита тајности података датирају из 30-тих година XX века. У почетку је ова област била регулисана са кривичноправног, а затим и безбедносног аспекта. У периоду од 1929. до 1969. године прописи који су уређивали ову област односили су се првенствено на кривичноправну заштиту тајности података.

Са безбедносног аспекта ова област регулише се 1969. године. У периоду од 1969. до 2010. године, заштита тајности података била је три пута регулисана у оквиру Закона о одбрани и подзаконским актима донетим на основу овог закона (1974, 1994. и 2007. године). У складу са резултатима спроведене компаративне анализе поменутих прописа закључује се да је уређење ове области претрпело готово незнатне промене у наведеном периоду. Оне су се, углавном, односиле на појмовна одређена тајног податка, надлежности у вези са одређивањем тајности и мерањихове заштите.

Од 2010. године, ступањем на снагу Закона о тајности података, заштита тајности података у Републици Србији уређена је свеобухватно и на јединствен начин. Наиме, напуштен је систем заштите тајности података заснован на тзв. ресорном нивоу, односно сви релевантни органи су у обавези да примењују идентичне одредбе прописа којима је регулисана тајност податка.

Овим законом и прописима донетим на основу њега уређена је заштита тајности података и у областима које до тада нису биле регулисане постојећим прописима, попут заштите тајности података у сајбер простору, као и увођење и примена међународних стандарда у вези са заштитом тајности података, што је

допринело остваривању компатибилности Републике Србије са међународним системом безбедности.

Усаглашеност националних прописа у области заштите државне тајне са прописима савремених земаља допринела је и интензивирању сарадње Републике Србије на међународном плану у области безбедности. Ови прописи су усаглашени и са стандардима савременог демократског друштва. С тим у вези, може се закључити да је заштита државне тајне на простору Србије регулисана у оквирима модерног правног система.

Потреба за новелирањем актуелних националних прописа којима је уређена заштита тајности података свакако постоји, посебно Закона о тајности података. У прилог овој тврдњи говори и чињеница да овај закон има одређене недостатке. Наиме, анализом Закона о тајности примећено је да су поједини сегменти заштите тајности података недефинисани (није одређено национално тело за акредитацију информационо-телекомуникационих система намењених за руковање тајним подацима), поједине одредбе закона нису најјасније дефинисане, па може доћи до различитог тумачења приликом њихове примене и др. С тим у вези, имајући у виду значај области коју уређује овај пропис, може се очекивати да ће рад на изменама и допунама Закона о тајности података отпочети у скоријем периоду.

Поред измене Закона о тајности података било би целисходно и новелирање Кривичног законика, поред осталог и ради усаглашавања кривичноправне заштите тајних података.

Литература:

- [1] Aftergood, S. (1999). *Government secrecy and knowledge production: A survey of some general issues*. In: J. Reppy (Ed.), *Secrecy and knowledge production*. Occasional Paper #23, Cornell University. <https://hdl.handle.net/1813/69389>
- [2] Bodrožić, A. (2019). *Tajna kao pretpostavka političke moći*. Teme, (1), 225-240. <https://doi.org/10.22190/TEME170329002B>
- [3] Dewerpe, A. (1994). *Espion: Une anthropologie historique du secret d'État contemporain*. Paris: Éditions Gallimard. ISBN13: 978-2-070-73779-6
- [4] Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda iz 1950. godine, 341.24(4): 06 C'E (1950). https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Archives_1950_Convention_ENG
- [5] Foucault, M. (2012). *The Courage of Truth: The Government of Self and Others. Lectures at the Collège de France 1983-1984*. New York: Palgrave Macmillan.
- [6] Gojković, M. (2000). *Vojni krivični zakonik Kraljevine Jugoslavije*. U: Zbornik vojnih pravosudnih propisa od 1839. do 1995. (str. 283-320). Beograd: NIC „Vojska” – VIZ.
- [7] Horn, E. (2011). *Logics of Political Secrecy*. Theory, Culture & Society 103. <https://doi.org/10.1177/0263276411424583>
- [8] Johnstone, R. (2023). Why public servants have 2.5 quintillion reasons to make better use of data. Preuzeto 11. marta 2024., sa <https://www.globalgovernmentforum>.

com/why-public-servants-have-2-5-quintillion-reasons-to-make-better-use-of-data/

[9] Kancelarija Saveta (2024). *Međunarodni sporazumi*. Preuzeto 4. maja 2024., sa <https://nsa.gov.rs/tekst/81/medjunarodni-sporazumi.php>

[10] Kovačević, N., & Milošević M. (2022). *Zaštita tajnih podataka u digitalnoj formi – bezbednosni i krivičnopravni aspekti*. Bezbednost 64(1), 93-107. <https://doi.org/10.5937/bezbednost2201093K>

[11] Krivični zakonik FNRJ („Sl. list FNRJ”, br. 13/51 i 30/59)

[12] Krivični zakonik Kraljevine Jugoslavije („Sl. novine” broj 33 - XIV od 09. februara 1929)

[13] Krivični zakonik („Sl. glasnik RS”, br. 85/05, 88/05 - ispr., 107/05 - ispr., 72/09, 111/09, 121/12, 104/2013, 108/14, 94/16 i 35/19)

[14] Krivični zakon SFRJ/SRJ/Osnovni krivični zakon („Sl. list SFRJ”, br. 44/76, 36/77 - ispravka, 34/84, 37/84 - ispravka, 74/87, 57/89, 3/90, 38/90, 45/90 - ispravka, 54/90 - ispravka, „Sl. list SRJ” br. 35/92, 16/93 - dr. zakon, 31/93 - dr. zakon, 37/93, 50/93 - dr. zakon, 24/94, 61/01, „Sl. glasnik RS” br. 39/03; Krivični zakon Republike Srbije, „Sl. glasnik SRS”, br. 26/77, 28/77, 43/77, 20/79, 24/84, 39/86, 51/87, 6/89 i 42/89, „Sl. glasnik RS”, br. 21/90, 16/90, 26/91, 75/91, 9/92, 49/92, 51/92, 23/93, 67/93, 47/94, 17/95, 44/98, 10/02, 11/02, 80/02, 39/03 i 67/03)

[15] Lazarević, Lj. (1995). *Krivično pravo Jugoslavije (posebni deo)*. Beograd: Savremena administracija.

[16] Lazić, D. (1934). *Krivični zakonik za Kraljevinu Jugoslaviju od 27.01.1929.sa izmenama i dopunama od 09.10.1931. god. II knjiga – Posebni deo*, Beograd.

[17] Lazić, R. (2017). *Zaštita tajnosti podataka – od pravnog osnova do praktične primene. Srpska politička misao*, 57(3), 205-222. <https://doi.org/10.22182/spm.5732017.11>

[18] Lukić, S. (1962). *Vojno krivično delo*. Doktorski rad. Beograd: Pravni fakultet.

[19] Matić, G. (2014). *Praktični aspekti primene zakona o tajnosti podataka iz 2009. godine, 11-24. Primena zakona o tajnosti podataka, 10 najznačajnijih prepreka*, Beograd. ISBN 978-86-6383-007-3

[20] Petrevski, Lj. (2019). *Tradicija pravnog uređenja vojske u Srbiji*. Vojno delo 8, 118-134. <https://doi.org/10.5937/vojdela1908118P>

[21] Petrović, N. (2020). *Različita pravna pitanja u Vojsci Srbije XIX veka*. Beograd: Zadužbina Andrejević. ISBN 978-86-525-0391-9

[22] Pihler, S. (1974). *Osnovne crte u razvoju krivičnog prava Srbije od 1815. do kodifikacije iz 1860. godine*. ANALI PRAVNOG FAKULTETA U BEOGRADU 22, 147 – 168. Preuzeto 4. maja 2024., sa https://anali.rs/xml/197-/1974c/1974-1-2c/Anali_1974-1-2c-11.pdf.

[23] Popović, Đ. (2009). *Komentar Zakona o tajnosti*. Bezbednost Zapadnog Balkana, oktobar - decembar 2009, str. 3–10.

[24] Pravilnik o kriterijumima za utvrđivanje podataka koji predstavljaju vojnu tajnu i načinu njihove zaštite („Sl. list SFRJ”, br. 15/70)

[25] Pravilnik o kriterijumima za utvrđivanje podataka o Vojsci Jugoslavije, koji predstavljaju vojnu tajnu, stepen vojne tajne i mere zaštite za njihovu zaštitu („Sl. vojni list”, br. 22/01)

[26] Pravilnik o kriterijumima za utvrđivanje podataka značajnih za oružane snage, koji se moraju čuvati kao državna ili vojna tajna i o načinu njihove zaštite („Sl. list SFRJ”, br. 12/75 i 15/78)

[27] Simmel, G. (1950). *Sociology Inquiries into the Construction of Social Forms*, ed. and trans. by Kurt H. Wolff. Glencoe: Free Press. ISBN 978-90-04-17321-7. Preuzeto 4. aprila 2024., sa <https://archive.org/details/sociologyofgeorg030082mbp>.

[28] Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije („Sl. glasnik RS”, broj 94/19)

[29] Strategija odbrane Republike Srbije („Sl. glasnik RS”, broj 94/19)

[30] Strategija razvoja informacionog društva i informacione bezbednosti u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine („Sl. glasnik RS”, broj 86/21)

[31] Tepavac, D., & Bjegović, M. (2019). *Komparativna analiza zaštite tajnosti podataka Republike Srbije sa drugim državama kod krivičnih dela protiv ustavnog uređenja*. Vojno delo 7, 79-89. <https://doi.org/10.5937/vojdela1907079T>

[32] Tišma, M. (2011). *Krivična dela protiv oružanih snaga u domaćem i uporednom zakonodavstvu*. Vojno delo (zima), 165-183. UDK: 344.13

[33] Trgo, F. (1949). *Zbornik dokumenata i podataka o NOR-u jugoslovenskih naroda, tom I, knjiga 1: Borbe u Srbiji 1941*. Beograd: Vojno-istorijski institut jugoslovenske armije, str. 161-166.

[34] Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima Generalne skupštine Ujedinjenih nacija iz 1948. godine, A/RES/217 (1948). https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/cnr.pdf

[35] Uredba o bližim kriterijumima za određivanje stepena tajnosti „DRŽAVNA TAJNA” i „STROGO POVERLJIVO” („Sl. glasnik RS”, br. 46/13)

[36] Uredba o bližim kriterijumima za određivanje stepena tajnosti „POVERLJIVO” i „INTERNO” u Ministarstvu odbrane („Sl. glasnik RS”, br. 66/14)

[37] Uredba o bližim kriterijumima za određivanje stepena tajnosti „POVERLJIVO” i „INTERNO” u organima javne vlasti („Sl. glasnik RS”, br. 79/14)

[38] Uredba o kriterijumima za utvrđivanje tajnih podataka narodne odbrane i o merama zaštite takvih podataka („Sl. list SFRJ”, br. 56/69)

[39] Uredba o kriterijumima za utvrđivanje podataka značajnih za odbranu zemlje koji se moraju čuvati kao državna ili službena tajna i o utvrđivanju zadataka i poslova od posebnog značaja za odbranu zemlje koje treba štititi primenom posebnih mera bezbednosti („Sl. list SRJ”, br. 54/94)

[40] Uredba o kriterijumima za utvrđivanje tajnih podataka značajnih za narodnu odbranu i o merama zaštite takvih podataka („Sl. list SFRJ”, br. 6/75 i 14/75)

[41] Uredba o obrascima bezbednosnih upitnika („Sl. glasnik RS”, br. 30/10)

[42] Uredba o načinu i postupku označavanja tajnosti podataka, odnosno dokumenata („Sl. glasnik RS”, br. 8/11)

[43] Uredba o posebnim merama fizičko-tehničke zaštite tajnih podataka („Sl. glasnik RS”, br. 97/11)

[44] Uredba o posebnim merama nadzora nad postupanjem sa tajnim podacima („Sl. glasnik RS”, br. 90/11)

[45] Uredba o posebnim merama zaštite tajnih podataka koje se odnose na utvrđivanje ispunjenosti organizacionih i tehničkih uslova po osnovu ugovornog odnosa („Sl. glasnik RS”, br. 63/13)

[46] Uredba o posebnim merama zaštite tajnih podataka u informaciono-telekomunikacionim sistemima („Sl. glasnik RS”, br. 53/11)

[47] Uredba o sadržini, obliku i načinu dostavljanja sertifikata za pristup tajnim podacima („Sl. glasnik RS”, br. 54/10)

[48] Uredba o sadržini, obliku i načinu vođenja evidencija za pristup tajnim podacima („Sl. glasnik RS”, br. 89/10)

[49] Zakon o informacionoj bezbednosti („Sl. glasnik RS”, br. 6/16, 94/17 i 77/19)

[50] Zakon o izmenama i dopunama KZ Kraljevine Jugoslavije („Sl. novine” broj 245 - LXHV od 20. oktobra, 1931)

[51] Zakon o opštenarodnoj odbrani („Sl. list SFRJ”, br. 21/82, 31/82 i 35/91)

[52] Zakon o narodnoj odbrani („Sl. list SFRJ”, br. 8/69)

[53] Zakon o narodnoj odbrani („Sl. list SFRJ”, br. 22/74)

[54] Zakon o odbrani („Sl. list SRJ”, br. 67/93)

[55] Zakon o odbrani („Sl. list SRJ”, br. 43/94, 11/95 - odluka SUS, 28/96, 44/99 i 3/02)

[56] Zakon o odbrani („Sl. glasnik RS”, br. 116/07, 88/09, 88/09 (др. закон), 104/09 (др. закон), 10/15, 36/18)

[57] Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja („Sl. glasnik RS”, br. 120/04)

[58] Zakon o tajnosti podataka („Sl. glasnik RS”, br. 104/09)

[59] Zakon o vojnim krivičnim delima („Sl. list FNRJ” br. 107/48)

[60] Zakon o zaštiti podataka o ličnosti („Sl. glasnik RS”, br. 97/08, 104/09-dr.zakon, 68/12 -odluka US 107/12)

[61] Zakon o zaštiti podataka o ličnosti („Sl. glasnik RS “, br. 87/18)

Резиме

Од најранијег периода владари су одређене војне, дипломатске и обавештајне податке тајили, како од других држава тако и од својих грађана, ради заштите виталних интереса државе. Са развојем демократског друштва јављају се стандарди транспарентности по свим питањима функционисања државе, што је допринело забринутости (али и заинтересованости) јавности за оправданост тајности података и могућност њихове злоупотребе. Стога се указала потреба да се државна тајна третира адекватно времену у коме живимо и да се у актуелном правном систему уреди тако да, у односу на друге тајне, буде у функцији заштите националних интереса, водећи притом рачуна да се не угрозе достигнута права и слободе савременог друштва.

Овим истраживањем обухваћени су прописи којима је регулисана заштита државне тајне на простору Србије, са фокусом на заштиту тајних података који се односе на оружане снаге земље, у периоду од 1929. године до данас. Наведени прописи анализирани су са кривичноправног и безбедносног аспекта ове области.

Циљ истраживања јесте сагледавање развоја правног уређења ове области, посебно његова заснованост на савременим стандардима по узору на друге земље. За потребе истраживања коришћене су правно-догматска метода, компаративна метода, метода секундарне анализе и метода анализе садржаја.

Сходно резултатима истраживања, закључује се да је заштита државне тајне на простору Србије била регулисана у оквирима модерног правног система који се заснивао на стандардима и принципима заштите тајности података по узору, а уз мало кашњење, на друге савремене земље.

Као и у случају других земаља, кривичноправна заштита тајности података претходила је њиховој безбедносној заштити. Први пропис којим је регулисана заштита тајних података је Кривични законик Краљевине СХС из 1929. године у којем су тада први пут препознате четири врсте тајни (државна тајна, приватна тајна, службена тајна и фабричка/трговачка тајна) и којим су била прописана кривична дела повреде тих тајни. Војна тајна била је регулисана Војним кривичним законом из 1930. године.

Специфичност српског законодавства, карактеристична за период од 1930. до 1951. године, огледа се у примени војних прописа у функцији кривичноправне заштите оружаних снага, поред осталог и у делу који се односи на заштиту војне тајне. Та пракса је промењена 1951. године, доношењем новог Кривичног законика којим су обухваћена и кривична дела против оружаних снага, на исти начин и под istim условима као и за остале друштвене вредности.

Заштита тајности података са безбедносног аспекта јавља се 1976. године регулисањем прописа којима је уређивана народна одбрана. Такозвани ресорни модел заштите тајности података, који је разликовао врсте тајни и њихову заштиту посебним прописима, примењивао се до 2010. године, када је донет Закон о тајности података. Њиме је област заштите тајности података први пут уређена на јединствен и свеобухватан начин, у складу са савременим међуна-

родним стандардима заштите тајности података који су примењивани у Европској унији, као и стандардима савременог демократског друштва.

Иако усклађивање прописа којима је била регулисана заштита тајних података са сличним прописима других земаља није извршено у потпуности, у сваком од периода који су били предмет овог истраживања законодавство је било функционално, у смислу адекватне заштите тајности података, што се може потврдити и на основу константног повећања обима учешћа Републике Србије на међународном плану у области безбедности.

Аktуелни правни оквир заштите тајности података Републике Србије усклађен је са правним оквиром Европске уније, с тим што се може констатовати да нису сви прописи у потпуности усаглашени са прописима савремених међународних субјеката.

Потреба за новелирањем ових прописа, првенствено Закона о тајности података, заснива се и на чињеници да овај закон има одређене недостатке, као што су неуређеност појединих сегмената заштите тајности података, поједине одредбе закона нису најјасније дефинисане и сл. Такође, новелирање и Кривичног законика било би целисходно ради усаглашавања кривичноправне заштите тајних података.

Кључне речи: *државна тајна, заштита тајности, прописи, кривичноправна заштита, безбедносна заштита.*

© 2024 Аутор. Објавило *Војно дело* (<http://www.vojnodelo.mod.gov.rs>). Ово је чланак отвореног приступа и дистрибуира се у складу са лиценцом Creative Commons (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

STATE SECRET - EVOLUTION OF LEGAL REGULATION OF THE PROTECTION OF CLASSIFIED INFORMATION

Nenad N. Kovačević¹

Достављен: 10.07.2024.

Језик рада: Српски

Кориговано: 25.08. и 15.09.2024.

Тип рада: прегледни рад

Прихваћен: 24.09.2024.

DOI број: 10.5937/vojdelo2404019K

From the earliest times rulers kept certain military, diplomatic and intelligence information secret, both from other states and their own citizens to protect vital state interests. The development of democratic society brought about transparency standards in all matters of the functioning of a state, which has increased the concerns (and interest as well) of the public about the justifiability of classified information, and the possibility of misuse thereof. Hence, a requirement emerged to treat state secrets in accordance with the times we live in, and to regulate them by the current legal system so that, in relation to other secrets, they are an asset for the protection of national interests, concurrently paying attention not to jeopardise achieved rights and freedoms of the modern society.

This research has encompassed regulations that govern the protection of state secrets in Serbia, with focus on the protection of classified information relating to the armed forces of the country in the period from 1929 until today. The goal of the research is to analyse the development of legal regulation of this area, particularly its basis in modern standards modelled on other countries. Legal-dogmatic method, comparative method, method of secondary analysis, and method of content analysis were used for the purpose of this research. According to research results it can be concluded that the protection of state secrets in Serbia has been regulated following the example of other modern states.

Key words: *state secret, protection of secrecy, regulations, criminal protection, security protection.*

¹ Ministry of Defence, Secretariat, Belgrade, Republic of Serbia, E-mail: nenad.kovacevic7@yahoo.com, <https://orcid.org/0009-0002-1003-2498>.

Introduction

Every day, organisations, people, and billions of devices linked to information systems generate, process and use data for various purposes. In 2021, the volume of the generation of such data amounted to 2.5 quintillion of bytes per day. A smaller portion of the said data, still constituting a considerable quantity, deserves particular attention because they relate, among other, to information of state interest, such as information that refer to territorial integrity and sovereignty, protection of constitutional order, human and minority rights and freedoms, national and public security, defence internal and external affairs, and similar.

Generally accepted term for such type of information is state secret, given that that information is of state interest. The complexity of this area has contributed to the fact that consensus has not been reached yet on the universal definition of this notion. The specific nature of such information in comparison to other information is reflected in their significance in the context of national security.

Apart from the said, to understand the problem, it is necessary to have in mind the accepted international standards pertaining to the rule of law and respect for human rights defined by the Universal Declaration on Human Rights of 1948, and the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of 1959, as well as the development of judiciary, which is harmonised with the requirements of a state and society to ensure the rule of law and enhanced legal security. In modern democratic societies, people, aware of their rights and freedoms, insist more and more on the transparency of work of their government demanding to be informed about all segments of its work and even those that imply the access to said information. Having that in mind, one can deduce how significant and complex the legal regulation of this area is, given that it would serve as a basis for the establishment of balance between fundamental rights and freedoms and national security.

For that purpose, a comparative analysis was carried out of the main and auxiliary legislation that regulate the criminal and security aspect of the protection of classified information in Serbia in order to examine the development of these regulations and their harmonisation with other modern countries.

State Secret

Georg Simmel claims that the capability to maintain secrecy is one of the greatest accomplishments of humanity, since that capability is an important and unavoidable segment of human individualisation, and he concludes that the capability to maintain secrecy is a socio-historical product (Simmel, 1950: 330).

With the emergence of human society, the first secrets appeared as well as the need to hide the most significant information from external and internal enemies.

The first discourse on information secrecy appeared in the ancient times (Foucault, 2012: 11) and it changed throughout the history. At that, the awareness of the necessity to create and protect secrets, in their diverse and changing manifestations

remained unchanged from the ancient times till the period of modern society (Dewerpe, 1994: 11).

Analysing the history of information secrecy, it can be concluded that the subject of a secret can be past, present or future facts, and that there were several types of secrets generated as the result of socio-historical processes.

In the earliest period of human society, the nature of a secret was that of a cult or religion, and with the development of the society and the emergence of the need for mutual interaction other types of secrets appeared such as military and diplomatic secrets.

The secrets that were of vital interest for the state were classified as state secrets, and their conceptual determination changed from period to period. In that context, Aleksandar Bodrožić claims that the right to a secret is of great importance for the security of an individual, collective, and state in particular, given that classified information mostly referred to the information that was of crucial significance for the functioning of a modern state (Bodrožić, 2019: 228).

The term "state secret" was recorded for the first time in the *Annals* by Tacitus, around 116 AD with the intention to express a desire to deny knowledge and refuse communication to achieve stability and preserve power (Horn, 2011: 7-8).

From the appearance of state secret to the emergence of modern states this type of secret has taken ever more complex form. Several authors have tried to classify topical information designated as state secret, but the conclusion of most of them was that the job had not been completed yet, and that this problem required much more work in terms of theory, history, philosophy, sociology and politics, in order to clarify all individual categories. Thus, Steven Aftergood believes that these secrets can be classified into several categories: a true secret in the context of national security, political secret and bureaucratic secret (Aftergood, 1999: 20-21).

Historical Background of the Legislation Regulating the Protection of Classified Information

Alain Dewerpe is one of the first authors who analysed the role of regulations pertaining to the protection of information secrecy. He believes that it has not been regulated in legal relations until the second half of XIX century concluding that it was primarily regulated within international legal framework, and then in national legislations (Dewerpe, 1994: 36-37).

The need to regulate the protection of secrecy of state secrets in legal system was chiefly intended to protect national security, and more recently, to protect human rights and freedom in the context of generally accepted democratic standards.

The protection of information secrecy in legal system should be regarded from the aspect of criminal law and security.

Criminal Law Aspect of the Protection of the Secrecy of Information

In European legislation, the criminal law regulation of the protection of the secrecy of information started in late 19th century. Some of the first regulations governing this field were the French Law against Espionage of 1886, and the British Official Secrets Act of 1889. Soon after similar regulations were passed by Italy in 1889 (Codice Zanardelli del 1889), Russia in 1892 (Закон од 20 апреля 1892 г.), and Germany in 1893 and 1914 (Gesetz gegen den Verrat militärischer Geheimnisse vom 3. Juni 1893 and Gesetz gegen den Verrat militärischer Geheimnisse vom 3 Juni 1914).

Analysing Serbian legislation and its harmonisation with legislations of other European countries in this field, it can be deduced that the regulation of the criminal law protection of the secrecy of information fell behind the said countries, since it appeared in national legal relations in early 20th century modelled on legislation of other countries.

Generally, the development of incrimination related to the protection of the secrecy of information in Serbian history, in terms of prescribing criminal offence, can be observed through the following regulations: Criminal code of the Kingdom of the Serbs, Croats and Slovenians of 1929, Criminal code of the FPRY of 1951, Criminal code of the SFRY of 1976, Criminal code of 2005, and the Law on Information Security 2010.

Before analysing these regulations, it is necessary to point to the cases of certain states whose regulations provided conceptual determination and regulated penalty provisions for military criminal offence, which was the subject of theoretical research (Lukić, 1962). In that context, one should have in mind that "criminal offences against armed forces represent one of the oldest fields of application and development of criminal law" (Tišma, 2011: 165).

Furthermore, the military represents a specific state institution that performs a highly significant social role, such as the defence of society against external threats and the defence of the stability of the current social system, which is accomplished, among other, by the application of criminal law provisions (Lazarević, 1995: 117).

Following the models of certain European countries, until 1951, the criminal law protection of the armed forces in Serbia was regulated by separate military regulations where the responsibility of military personnel for criminal offences was based on different principles in relation to other citizens (Petrevski, 2019). By passing the Criminal Code, hereinafter referred to as the "CC", in 1951, this protection was regulated in the same manner and under the same conditions that applied for other social values, and criminal offences against the armed forces were stipulated in the general criminal code.

The CC of the Kingdom of SCS passed in 1929 defined the types of secrets for the first time, and stipulated punishments for criminal offence related to the protection of information secrecy.

In the period preceding the passing of this law, within legal relations of the Kingdom of SCS and Kingdom of Yugoslavia criminal law protection of information encompassed secrets that were of vital importance for the state. Mostly, they referred to the

field of trade given that the trade represented a very important item in the budget of Serbia at that time. Gaining influence of the state in this field was enabled by passing several regulations that defined more important criminal offences, such as those against the state and legal order, military criminal offences, criminal offences of civil servants, property offences, and criminal offences in the field of trade and customs (Pihler, 1974: 163).

In the CC of 1929, there was no conceptual determination of a secret. However, analysing the provisions of the Code regulating this field, a secret unequivocally referred to a fact known to only one individual or a certain number of individuals, the disclosure of which would be against the will of the one concerned in that fact (Lazić, 1934: 205). In accordance with this code, criminal offences were stipulated, which related to four types of secrets - state secret (§102), private secret (§251), official secret (§401), and factory/trade secret (§368) (Law on the Amendment to the CC of the Kingdom of Yugoslavia 1931).

Apart from the said secrets, Military Criminal Code of 1930 (Gojković, 2000), modelled after the German code, which was at that time considered to be one of better laws (Petrović, 2020: 31), in its paragraph 42 (§42) regulated criminal offences related to military secrets (Vojni KZ, 1930). This code provided a new codification of the military criminal law in armed forces in a way that the term "penal law" was substituted by the term "criminal law" (Tišma, 2011: 167).

After the Kingdom of Yugoslavia had ceased to exist in the April War in 1941, its military criminal legislation was no longer applied. During the People's Liberation War this field was governed by regulations such as the Regulation on Punishments, passed by the command of NOP Posavski detachment in 1941. According to this Regulation, criminal offences represented the widest register of offences (Trgo, 1949: 161-162), and one of the offences related to intentional or unintentional disclosure of partisan secrets (Article 2, point 12).

After the end of the war, the Federative People's Republic of Yugoslavia passed the Law on the ineffectiveness of regulations passed before 6th April 1941 on the basis of which the said regulations were repealed. In that period, legal criminalisation of military offences was regulated by the Law on military criminal offences which regulated the criminal offences of the violation of military secret "Disclosure of military secret" (Article 36), "Illegal correspondence in war (Article 37) ad "Military espionage" (Law on military criminal offences, 1948).

In the Criminal code of 1951, the criminal law protection of the information secrecy did not essentially differ from the CC of 1929. For the purpose of protecting the secrecy of information, this CC stipulated criminal offences related to espionage (Article 105), violation of the secrecy of letters or other parcels (Article 156), unauthorised disclosure of secrets (Article 157), disclosure of trade secrets (Article 218), disclosure of official secrets (Article 320) and disclosure of military secrets (Article 348).

With the adoption of the Constitution of the SFRY in 1974, the legal order of Yugoslavia changed. Starting from 1976, criminal law protection of the secrecy of information was harmonised with other regulations that governed this field. The CC of SFRY, passed in 1976, proscribed, among other, criminal offences pertaining to the disclosure of secrets to an unauthorised individual: "Espionage" (Article 128). "Disclosure of

a state secret" (Article 129), "Disclosure of an official secret" (Article 183), "Disclosure of a military secret" (Article 224), and "Unauthorised access to military facilities and making sketches or drawings of military facilities and materiel (Article 225) (CC of SFRY, 1976). The Criminal code of 1976 was amended several times, and it was in force until the adoption of the CC of 2005.

By repealing the Constitution of the Federal Republic of Yugoslavia, in 2003, the Republic of Serbia changed the title of the CC of FRY to the Basic Criminal Code (BCC). Despite plans to conduct the reform of the criminal legislation immediately after the foundation of the FRY, the new criminal code was adopted in 2005 when the Republic of Serbia took over the responsibility for the entire criminal legislation. This CC did not change the provisions from the previous code that related to the protection of the secrecy of information, which regulated the punishable offences. In the period from the adoption of the Code until the present this Code has been amended on several occasions. The most significant changes in the segment relating to the punishable offences connected to the disclosure of secrets were introduced in 2009, when the Law on the amendments to the CC intensified minimal punishments for criminal offences "Disclosure of a state secret" (Article 168), and "Disclosure of a military secret" (Article 183) from three to six-month imprisonment (K3 PC, 2009). Other amendments to the law, in the segment that relates to the protection of the secrecy of information, did not essentially change in relation to the Criminal code of 1976.

In the legislation of the Republic of Serbia, said criminal offences are not fully harmonised with legislation of modern countries, however "the current legal system of the Republic of Serbia provides realistic grounds for detection and proving of the said criminal offences, and it creates possibility for further setting up of efficient criminal investigation and legal institutions and methods in the legislation (Tepavac & Bjegović, 2019: 88).

Security Aspect of the Protection of the Secrecy of Information

The first national regulations regulating the protection of the secrecy of information from the security aspect were based on the concept of total national defence and social self-protection applied in then SFRY (Matić, 2014: 16). On the basis of the Law on national defence of 1969 and regulations passed under this Law the protection of the secrecy of information was regulated from the security aspect for the first time in Serbia. In the period before the adoption of this law, the protection of the secrecy of information was based on the so-called departmental model (Matić, 2014: 16).

The Law on the national defence, hereinafter referred to as the "LND" regulated for the first time the secrecy of information in the sense that "the citizens, work and other organisations and state bodies are obliged to protect as secret information and data of the interest for the national defence, and which are designated as secret under this Law, other laws and regulations adopted in accordance with the Law (Article 149), (LND, 1969).

Pursuant to the said Law "classified information of the national defence" related to "documents, physical assets, facilities, measures, and other facts proclaimed as secret by responsible authorities (Article 150), (LND, 1969).

This Law stipulated that the state secretary for national defence should define criteria for the determination of information significant for armed forces that must be kept as military secret, as well as the manner of their protection, while the Federal Executive Council would be responsible for defining criteria for the determination of information significant for national defence within the purview of the bodies and work and other organisations that must be kept as state or official secrets, as well as for the determination of mandatory measures for their protection. Accordingly, work and other organisations and state bodies were obliged to define secret information in their general acts, define types of information of the interest for the national defence within their purview, and determine appropriate measures and procedures for their protection (Article 151), (LND, 1969).

For the first time, this Law has regulated the protection of the secrecy of information by applying measures of cryptographic protection while transferring information by means of technical communication assets (Article 152), (LND, 1969).

The Regulation on criteria for the determination of classified information pertaining to national defence and measures for the protection of such information of 1969, adopted on the basis of the LND of 1969, regulated the secrecy of information in greater detail. Among other, the Regulation defined the types of classified information, which, in keeping with the criteria for determining classified information were designated as state, military or official secret.

The secrecy of information defined as military secret was regulated in greater detail by the Rulebook on criteria for the determination of information that represent a military secret, and the manner of their protection of 1970 passed on the basis of the said LND. The said Rulebook it was stipulated that information significant for the armed forces, which had to be protected as a military secret, were "information relating to the work of the units and institutions of the Yugoslav People's Army, and the units and services of the territorial defence whose disclosure to unauthorised individuals was assessed as detrimental to the armed forces" (Article 2).

The said Rulebook also defined the levels of classification of secret military information: secret, confidential, and restricted.

When new LND was adopted, which was in force since 1974, there were no significant changes in the way in which secrecy of information was regulated when compared to the previous one. This Code changed the conceptual determination of classified information in relation to the previous law (Article 196).

Pursuant to the LND of 1974, in 1975 the Regulation on the criteria for the determination of classified information and measures for the protection of such classified information was adopted that regulated trade secrets for the first time.

New Rulebook on the criteria for the determination of information significant for the armed forces that must be kept as state or military secret, and the manner of their protection of 1975, adopted under the LND of 1974, stipulated criteria for the determination of information significant for the armed forces, that must be kept as state or military secrets, as well as for their protection. This Rulebook provided different conceptu-

al determination of state and military secrets in relation to previous regulations (Article 15). State secret was a designation for information on armed forces and information on plans and preparations of the armed forces for defence whose disclosure would be assessed as detrimental to the defence and security of the country (Article 17). Military secret was information on the armed forces, plans and preparations of the armed forces, on weapons and military equipment, on military facilities and installations, and all other information relating to the activities of the armed forces whose disclosure would be assessed as detrimental for the armed forces and their preparations for the defence of the country (Article 18).

In the Law on total national defence of 1982, there were no significant changes in the way in which the secrecy of information was regulated when compared to the previous laws. This Law as well changed the conceptual determination of classified information (Article 175).

The Law on Defence of 1993 regulated the secrecy of information in the same way as in previous regulations with slight changes. Some of the changes relate to the conceptual determination of classified information (Article 67) and responsibilities for the stipulation of criteria for the determination of classified information according to new polity.

Pursuant to this Law, in 1994 a new Regulation was passed on the criteria for the determination of information significant for defence of the country that must be safeguarded as state or official secret and on the determination of tasks and activities of specific significance for defence of the country that should be protected by applying specific security measures. In this Regulation provisions from previous regulation were not significantly changed in the segment that relates to the regulation of the protection of the secrecy of information regarding national defence.

New Rulebook of 2001 on the criteria for the determination of information on the Yugoslav Armed Forces, which represent military secret, the level of classification of military secrets and measures for their protection was passed on the basis of the Law on defence from 1991. It stipulated the criteria for the determination of information significant for the YAF that represent military secrets, as well as the manner of their protection in commands, establishments and units of the military.

In this Rulebook the conceptual determination of a military secret differs in relation to the previous regulation in the sense that a military secret is "information on the military, plans and preparations of the military, assets and weapons and military equipment, on military facilities and plants and all other information regarding the activity of the military whose disclosure is assessed as detrimental for the military and its preparations for the defence of the country" (Article 12).

With the adoption of the Law on defence, which was in force from 2007, the conceptual determination of classified information was changed once again (Article 103).

In line with the said it can be concluded that in the period between 1969 and 2010, this field was regulated by several regulations in the segment relating to the determination of the secrecy of information, the manner of handling secret classified information, as well as the general and specific measures for the protection of classified information. Apart from the Law on defence, this field was regulated by the law governing the work of security services, the law that regulated the activities of the

Ministry of Foreign Affairs, Law on Police, and the basic law in the field of internal affairs (Lazić, 2017, pg. 208). This field, apart from the mentioned laws, was regulated in detail by numerous bylaws - regulations, rulebooks, guidance and other, which, for the most part, were not mutually harmonised making it difficult to conclude which legal principles made the grounds for the secrecy of information in that period (Popović, 2009: 4-5).

Increasing concerns of the state regarding national security, in the part that relates to the protection of the secrecy of information, has contributed to legal protection of the secrecy of information gaining ever greater importance for the purpose of achieving its influence on the access to information in general. The strategic concept that served as the basis for the protection of the secrecy of information in the Republic of Serbia is based on the Strategy of National Security of the Republic of Serbia, Defence Strategy of the Republic of Serbia, and the Strategy for the development of information society and information security in the Republic of Serbia.

From 2004 until 2010, the legal framework that regulated the secrecy of information in Serbia underwent certain reforms in keeping with current standards of international law which primarily referred to the basic principles of modern democratic society.

By passing the Law on free access to information of public importance in 2004, Law on personal data protection in 2008, and the Law on the secrecy of information, the most significant system regulations that govern the protection of the secrecy of information, the harmonisation of the national legal framework with the legal framework of the European Union was achieved in this field. Agreements that the Republic of Serbia concluded with sixteen international actors (the Office of the Council, 2024), on the exchange and mutual protection of classified information support the claim that the said legal frameworks have been harmonised. This legal framework was completed in 2016 by the adoption of the Law on information security.

The Law on the secrecy of information has been in force since 2010. It regulates the uniform system of determining and protecting the secrecy of information of interest for the national and public security, defence, internal and foreign affairs of the Republic of Serbia, the protection of foreign classified information, access to classified information and the expiry of their secrecy, the responsibilities of the bodies and the oversight of the implementation of this law, the responsibility in case of the failure to fulfil the obligations from this law, as well as other issues significant for the protection of the secrecy of information.

The Law on secrecy stipulates that "classified information can be considered a piece of information of the interest for the Republic of Serbia whose disclosure to an unauthorised person would cause damage, if the need to protect the interests of the Republic of Serbia overrides the interest to access information of public importance" (Article 8).

This law removed the types of classified information designated as "official secret" and "military secret".

The importance and assessment of classified information, and adverse consequences that could occur with their disclosure still made the foundation for determining one of four levels of classification: "top secret", "secret", "confidential" and "restricted" (Article 2).

Pursuant to the Law on the secrecy of information several regulations were adopted that regulate this field in greater detail and relate to the following: The procedure of determining level of classification, specific measures for the protection of classified information, oversight and internal control, register, procedure of marking secrecy, and other issues significant for the protection of the secrecy of information. These are: the Regulation on security questionnaire forms, Regulation on the content, form and manner of sending clearances for the access to classified information, Regulation on the content, form and manner of keeping records of the access to classified information, Regulation on the manner and procedure of marking the secrecy of information, or documents, Regulation on specific measures of oversight of handling classified information, Regulation on more detailed criteria to determine classification levels "top secret" and "secret", Regulation on more detailed criteria to determine classification levels "confidential" and "restricted" in the Ministry of Defence, Regulation on more detailed criteria to determine security levels "confidential" and "restricted" in the public government bodies, Regulation on specific measures for the protection of classified information in information-telecommunication systems, Regulation on specific measures for the protection of classified information that relate to determining the level of fulfilment of organisational and technical conditions on the basis of a contractual relation.

The Law on the secrecy of information also stipulates criminal offences related to the unauthorised disclosure of classified information to an unauthorised person (Article 98), which are not harmonised with relative provisions of the Criminal Code (Articles 316, 369 and 415), which represents a problem in legal-dogmatic and practical terms (Kovačević & Milošević, 2022: 99).

Conclusion

The first regulations in Serbia governing the protection of the secrecy of information date back to the '30s of XX century. In the beginning, this field was regulated from the criminal law aspect, and later from the aspect of security. In the period between 1929 and 1969, the regulations governing this field related primarily to criminal law protection of the security of information.

From the aspect of security, this field was regulated in 1969. In the period between 1969 and 2010, the protection of the secrecy of information was regulated three times within the framework of the Law on defence and bylaws passed pursuant to this law (in 1974, 1994, and 2007). In accordance with results of the conducted comparative analysis of the said regulations it can be concluded that the regulation of this field underwent almost insignificant changes in the said period. They mostly referred to conceptual determination of classified information, responsibilities related to the determination of the secrecy and measures for their protection.

Since 2010, with the entry into force of the Law on the secrecy of information, the protection of the secrecy of information in the Republic of Serbia has been regulated in an all-encompassing and unified manner. Namely, the system of the protection of the secrecy of information based on the so-called departmental level was abandoned,

meaning that all relevant bodies are obliged to apply identical provisions of the regulations that govern the secrecy of information.

This Law and regulations passed on the basis of it govern the protection of the secrecy of information even in areas that were not regulated until then by existing regulations, such as the protection of secrecy of information in cyberspace, and the introduction and implementation of international standards related to the protection of the secrecy of information, which has contributed to achieving the compatibility of the Republic of Serbia with international security system.

The harmonisation of national regulations in the field of the protection of state secrets with regulations of modern countries has contributed to intensified cooperation of the Republic of Serbia in international arena in the field of security. These regulations are also harmonised with the standards of modern democratic societies. In that respect, it can be concluded that the protection of state secrets in Serbia is regulated in the framework of modern legal system.

The need to amend current national regulations that govern the protection of the secrecy of information certainly exists, particularly the Law on the secrecy of information. This claim is supported by the fact that this law has certain shortcomings. Namely, the analysis of the Law on secrecy showed that certain segments of the protection of the secrecy of information are not sufficiently defined (the national body for the accreditation of information-telecommunication systems used for handling classified information is not defined), certain provisions of the law are not clearly defined which can lead to different interpretation during its implementation and other. In that regard, given the importance of the field governed by this regulation, it can be expected that the work on amendments to the Law on the secrecy of information will start in the upcoming period.

In addition to the amendments to the Law on the secrecy of information, it would be suitable to amend the Criminal Code, among other, to harmonise the criminal law protection of classified information.

Literature:

[1] Aftergood, S. (1999). *Government secrecy and knowledge production: A survey of some general issues*. In: J. Reppy (Ed.), *Secrecy and knowledge production*. Occasional Paper #23, Cornell University. <https://hdl.handle.net/1813/69389>

[2] Bodrožić, A. (2019). *Tajna kao pretpostavka političke moći*. Teme, (1), 225-240. <https://doi.org/10.22190/TEME170329002B>

[3] Dewerpe, A. (1994). *Espion: Une anthropologie historique du secret d'État contemporain*. Paris: Éditions Gallimard. ISBN13: 978-2-070-73779-6

[4] Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda iz 1950. godine, 341.24(4): 06 C'E (1950). https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Archives_1950_Convention_ENG

[5] Foucault, M. (2012). *The Courage of Truth: The Government of Self and Others. Lectures at the Collège de France 1983-1984*. New York: Palgrave Macmillan.

- [6] Gojković, M. (2000). *Vojni krivični zakonik Kraljevine Jugoslavije*. U: Zbornik vojnih pravosudnih propisa od 1839. do 1995. (str. 283-320). Beograd: NIC „Vojska” – VIZ.
- [7] Horn, E. (2011). *Logics of Political Secrecy*. Theory, Culture & Society 103. <https://doi.org/10.1177/0263276411424583>
- [8] Johnstone, R. (2023). Why public servants have 2.5 quintillion reasons to make better use of data. Preuzeto 11. marta 2024., sa <https://www.globalgovernmentforum.com/why-public-servants-have-2-5-quintillion-reasons-to-make-better-use-of-data/>
- [9] Kancelarija Saveta (2024). *Međunarodni sporazumi*. Preuzeto 4. maja 2024., sa <https://nsa.gov.rs/tekst/81/medjunarodni-sporazumi.php>
- [10] Kovačević, N., & Milošević M. (2022). *Zaštita tajnih podataka u digitalnoj formi – bezbednosni i krivičnopravni aspekti*. Bezbednost 64(1), 93-107. <https://doi.org/10.5937/bezbednost2201093K>
- [11] Krivični zakonik FNRJ („Sl. list FNRJ”, br. 13/51 i 30/59)
- [12] Krivični zakonik Kraljevine Jugoslavije („Sl. novine” broj 33 - XIV od 09. februara 1929)
- [13] Krivični zakonik („Sl. glasnik RS”, br. 85/05, 88/05 - ispr., 107/05 - ispr., 72/09, 111/09, 121/12, 104/2013, 108/14, 94/16 i 35/19)
- [14] Krivični zakon SFRJ/SRJ/Osnovni krivični zakon („Sl. list SFRJ”, br. 44/76, 36/77 - ispravka, 34/84, 37/84 - ispravka, 74/87, 57/89, 3/90, 38/90, 45/90 - ispravka, 54/90 - ispravka, „Sl. list SRJ” br. 35/92, 16/93 - dr. zakon, 31/93 - dr. zakon, 37/93, 50/93 - dr. zakon, 24/94, 61/01, „Sl. glasnik RS” br. 39/03; Krivični zakon Republike Srbije, „Sl. glasnik SRS”, br. 26/77, 28/77, 43/77, 20/79, 24/84, 39/86, 51/87, 6/89 i 42/89, „Sl. glasnik RS”, br. 21/90, 16/90, 26/91, 75/91, 9/92, 49/92, 51/92, 23/93, 67/93, 47/94, 17/95, 44/98, 10/02, 11/02, 80/02, 39/03 i 67/03)
- [15] Lazarević, Lj. (1995). *Krivično pravo Jugoslavije (posebni deo)*. Beograd: Savremena administracija.
- [16] Lazić, D. (1934). *Krivični zakonik za Kraljevinu Jugoslaviju od 27.01.1929.sa izmenama i dopunama od 09.10.1931. god. II knjiga – Posebni deo*, Beograd.
- [17] Lazić, R. (2017). *Zaštita tajnosti podataka – od pravnog osnova do praktične primene*. *Srpska politička misao*, 57(3), 205-222. <https://doi.org/10.22182/spm.5732017.11>
- [18] Lukić, S. (1962). *Vojno krivično delo*. Doktorski rad. Beograd: Pravni fakultet.
- [19] Matić, G. (2014). *Praktični aspekti primene zakona o tajnosti podataka iz 2009. godine, 11-24. Primena zakona o tajnosti podataka, 10 najznačajnijih prepreka*, Beograd. ISBN 978-86-6383-007-3
- [20] Petrevski, Lj. (2019). *Tradicija pravnog uređenja vojske u Srbiji*. Vojno delo 8, 118-134. <https://doi.org/10.5937/vojdelo1908118P>
- [21] Petrović, N. (2020). *Različita pravna pitanja u Vojsci Srbije XIX veka*. Beograd: Zadužbina Andrejević. ISBN 978-86-525-0391-9
- [22] Pihler, S. (1974). *Osnovne crte u razvoju krivičnog prava Srbije od 1815. do kodifikacije iz 1860. godine*. ANALI PRAVNOG FAKULTETA U BEOGRADU 22, 147 – 168.

Preuzeto 4. maja 2024., sa https://anali.rs/xml/197-/1974c/1974-1-2c/Anali_1974-1-2c-11.pdf.

[23] Popović, Đ. (2009). *Komentar Zakona o tajnosti*. Bezbednost Zapadnog Balkana, oktobar - decembar 2009, str. 3–10.

[24] Pravilnik o kriterijumima za utvrđivanje podataka koji predstavljaju vojnu tajnu i načinu njihove zaštite („Sl. list SFRJ”, br. 15/70)

[25] Pravilnik o kriterijumima za utvrđivanje podataka o Vojski Jugoslavije, koji predstavljaju vojnu tajnu, stepen vojne tajne i mere zaštite za njihovu zaštitu („Sl. vojni list”, br. 22/01)

[26] Pravilnik o kriterijumima za utvrđivanje podataka značajnih za oružane snage, koji se moraju čuvati kao državna ili vojna tajna i o načinu njihove zaštite („Sl. list SFRJ”, br. 12/75 i 15/78)

[27] Simmel, G. (1950). *Sociology Inquiries into the Construction of Social Forms*, ed. and trans. by Kurt H. Wolff. Glencoe: Free Press. ISBN 978-90-04-17321-7. Preuzeto 4. aprila 2024., sa <https://archive.org/details/sociologyofgeorg030082mbp>.

[28] Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije („Sl. glasnik RS”, broj 94/19)

[29] Strategija odbrane Republike Srbije („Sl. glasnik RS”, broj 94/19)

[30] Strategija razvoja informacionog društva i informacione bezbednosti u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine („Sl. glasnik RS”, broj 86/21)

[31] Tepavac, D., & Bjegović, M. (2019). *Komparativna analiza zaštite tajnosti podataka Republike Srbije sa drugim državama kod krivičnih dela protiv ustavnog uređenja*. Vojno delo 7, 79-89. <https://doi.org/10.5937/vojdelo1907079T>

[32] Tišma, M. (2011). *Krivična dela protiv oružanih snaga u domaćem i uporednom zakonodavstvu*. Vojno delo (zima), 165-183. UDK: 344.13

[33] Trgo, F. (1949). *Zbornik dokumenata i podataka o NOR-u jugoslovenskih naroda, tom I, knjiga 1: Borbe u Srbiji 1941*. Beograd: Vojno-istorijski institut jugoslovenske armije, str. 161-166.

[34] Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima Generalne skupštine Ujedinjenih nacija iz 1948. godine, A/RES/217 (1948). https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/cnr.pdf

[35] Uredba o bližim kriterijumima za određivanje stepena tajnosti „DRŽAVNA TAJNA” i „STROGO POVERLJIVO” („Sl. glasnik RS”, br. 46/13)

[36] Uredba o bližim kriterijumima za određivanje stepena tajnosti „POVERLJIVO” i „INTERNO” u Ministarstvu odbrane („Sl. glasnik RS”, br. 66/14)

[37] Uredba o bližim kriterijumima za određivanje stepena tajnosti „POVERLJIVO” i „INTERNO” u organima javne vlasti („Sl. glasnik RS”, br. 79/14)

[38] Uredba o kriterijumima za utvrđivanje tajnih podataka narodne odbrane i o merama zaštite takvih podataka („Sl. list SFRJ”, br. 56/69)

[39] Uredba o kriterijumima za utvrđivanje podataka značajnih za odbranu zemlje koji se moraju čuvati kao državna ili službena tajna i o utvrđivanju zadataka i poslova od posebnog značaja za odbranu zemlje koje treba štititi primenom posebnih mera bezbednosti („Sl. list SRJ”, br. 54/94)

- [40] Uredba o kriterijumima za utvrđivanje tajnih podataka značajnih za narodnu odbranu i o merama zaštite takvih podataka („Sl. list SFRJ”, br. 6/75 i 14/75)
- [41] Uredba o obrascima bezbednosnih upitnika („Sl. glasnik RS”, br. 30/10)
- [42] Uredba o načinu i postupku označavanja tajnosti podataka, odnosno dokumenata („Sl. glasnik RS”, br. 8/11)
- [43] Uredba o posebnim merama fizičko-tehničke zaštite tajnih podataka („Sl. glasnik RS”, br. 97/11)
- [44] Uredba o posebnim merama nadzora nad postupanjem sa tajnim podacima („Sl. glasnik RS”, br. 90/11)
- [45] Uredba o posebnim merama zaštite tajnih podataka koje se odnose na utvrđivanje ispunjenosti organizacionih i tehničkih uslova po osnovu ugovornog odnosa („Sl. glasnik RS”, br. 63/13)
- [46] Uredba o posebnim merama zaštite tajnih podataka u informaciono-telekomunikacionim sistemima („Sl. glasnik RS”, br. 53/11)
- [47] Uredba o sadržini, obliku i načinu dostavljanja sertifikata za pristup tajnim podacima („Sl. glasnik RS”, br. 54/10)
- [48] Uredba o sadržini, obliku i načinu vođenja evidencija za pristup tajnim podacima („Sl. glasnik RS”, br. 89/10)
- [49] Zakon o informacionoj bezbednosti („Sl. glasnik RS”, br. 6/16, 94/17 i 77/19)
- [50] Zakon o izmenama i dopunama KZ Kraljevine Jugoslavije („Sl. novine” broj 245 - LXHV od 20. oktobra, 1931)
- [51] Zakon o opštenarodnoj odbrani („Sl. list SFRJ”, br. 21/82, 31/82 i 35/91)
- [52] Zakon o narodnoj odbrani („Sl. list SFRJ”, br. 8/69)
- [53] Zakon o narodnoj odbrani („Sl. list SFRJ”, br. 22/74)
- [54] Zakon o odbrani („Sl. list SRJ”, br. 67/93)
- [55] Zakon o odbrani („Sl. list SRJ”, br. 43/94, 11/95 - odluka SUS, 28/96, 44/99 i 3/02)
- [56] Zakon o odbrani („Sl. glasnik RS”, br. 116/07, 88/09, 88/09 (др. закон), 104/09 (др. закон), 10/15, 36/18)
- [57] Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja („Sl. glasnik RS”, br. 120/04)
- [58] Zakon o tajnosti podataka („Sl. glasnik RS”, br. 104/09)
- [59] Zakon o vojnim krivičnim delima („Sl. list FNRJ” br. 107/48)
- [60] Zakon o zaštiti podataka o ličnosti („Sl. glasnik RS”, br. 97/08, 104/09-dr.zakon, 68/12 -odluka US 107/12)
- [61] Zakon o zaštiti podataka o ličnosti („Sl. glasnik RS “, br. 87/18)

S u m m a r y

From the earliest times rulers kept certain military, diplomatic and intelligence information secret, both from other states and their own citizens to protect vital state interests. The development of democratic society brought about transparency standards in all matters of the functioning of a state, which has increased the concerns (and interest as well) of the public about the justifiability of classified information, and the possibility of misuse thereof. Hence, a requirement appeared to treat state secrets in accordance with the times we live in, and to regulate them by the current legal system so that, in relation to other secrets, they are an asset for the protection of national interests, concurrently paying attention not to jeopardise achieved rights and freedoms of the modern society.

This research has encompassed regulations that govern the protection of state secrets in Serbia, with focus on the protection of classified information relating to the armed forces of the country in the period from 1929 until today. The said regulations were analysed from the criminal law and security aspect of this field.

The goal of the research is to analyse the development of legal regulation of this area, particularly its basis in modern standards modelled on other countries. Legal-dogmatic method, comparative method, method of secondary analysis, and method of content analysis were used for the purpose of this research.

According to research results it can be concluded that the protection of state secrets in Serbia was regulated in the frameworks of modern legal system based on the standards and principles of the protection of the secrecy of information modelled on other modern states with some delay.

As in the case of other countries, criminal law protection of the secrecy of information preceded their security protection. The first regulation that governed the protection of classified information was the Criminal code of the Kingdom of the Serbs, Croats and Slovenians of 1929, which for the first time recognised four types of secrets (state secret, private secret, and factory/trade secret) and stipulated criminal offences of disclosing those secrets. Military secret was regulated by Military Criminal Code of 1930.

The specificity of Serbian legislation, characteristic for the period from 1930 to 1951, is reflected in the application of military regulations for the purpose of providing criminal law protection of the armed forces, among other, in the segment relating to the protection of military secrets. That practice was changed in 1951 by the adoption of new Criminal Code that encompassed criminal offences against the armed forces in the same manner and under same conditions applied in case of other social values.

The protection of the secrecy of information from the aspect of security emerges in 1976 by introducing regulations that governed the people's defence. The so-called departmental model of the protection of the secrecy of information, which differentiated between types of secrets and their protection by means of specific regulations, was applied until 2010 when the Law on the secrecy of information was passed. For the first time, this law regulates the field of the protection of the secrecy of information in a uniform and all-encompassing manner, in keeping with modern international stand-

ards of the protection of the secrecy of information applied in the European Union, as well as with the standards of modern democratic society.

Although the harmonisation of regulations governing the protection of classified information with similar regulations of other countries has not been fully carried out, in each of the periods that made the object of this research the legislation was functional in terms of appropriate protection of the secrecy of information which can be confirmed on the basis of the permanent increase of the scope of participation of the Republic of Serbia at international plane in the field of security.

The current legal framework of the protection of the secrecy of information in the Republic of Serbia is harmonised with the legal framework of the European Union, but it can be stated that not all regulations are fully harmonised with the regulations of modern international actors.

The need to amend these regulations, primarily the Law on the secrecy of information is based on the fact that this law has certain shortcomings, such as the lack of regulation of certain segments of the protection of the secrecy of information, the lack of clarity of certain provisions and similar. Also, amending the Criminal Code would be purposeful in order to harmonise the criminal law protection of classified information.

Key words: state secret, protection of secrecy, regulations, criminal protection, security protection.

© 2024 The Author. Published by Vojno delo (<http://www.vojnodelo.mod.gov.rs>). This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

